

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE WIE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:
Dr C. TAZELAAR, 2e Const. Huygensstr. 77, Amsterdam

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36090

Abonnement: f 250 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Geestelijke verlatting. III. (Slot.)
— Uit de Schrift: Theologische aberratie. (Joh. 4:19, 20.)
— Kerkelijk Leven: Is de N. S. B. Christelijk? V. Dr Dresselhuys over „zekere zijde”. Nog eens: De legende van Ds Couvée. — Zielkunde: Vooropmerkingen voor een nader onderzoek omtrent „de Ziel”. — Pop. Wet. Schetsen: De Spurgeon-Herdenking. III. — Vakwetenschap en Praktijk: Bijbel en Natuur. I. — Opvoeding en Onderwijs: Openb. en Bijz. Onderwijs. — Perschoonw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Geestelijke verlatting.

III. (Slot.)

't Is voor mij eenigszins duidelijk, hoe ik gemeenschap met God moet verstaan. Als God, de Heilige Geest, mijn hart wedergeboren heeft, dan kan ik vervuld worden van de realiteit Gods, die ik dan mag zien in de gansche schepping en in de historie. De realiteit Gods laat voor het door de wedergeboorte kwalitatief veranderde bewustzijn van den mensch geen twijfel meer over. En God genieten, gemeenschap met God hebben, versta ik in die zin, dat ik gaarne, met hongerende liefde, naar Zijn Woord luister. En daarin levensvervulling vind. En in die daden omgezette begeerte om in gehoorzaamheid aan dat Woord te doen wat Hij gebiedt, omdat de opvolging Zijner geboden mede de voorwaarde is voor mijne persoonlijke, geestelijke welvaart en die welvaart een element is in de welvaart van het geestelijk Gemeenebest, waarin ik in het geïnstitueerd kerkelijk leven samenleef. Ik tracht uit mijn ziel elke gedachte te weren, als zou buiten Gods Woord en buiten de Openbaring in algemeene zin, de genieting van Gods realiteit mogelijk zijn. En daarom heeft die geestelijke verlatting in haar gangbare betekenis voor mijn besef een pathologische inslag.

De Heere God doet daden. „Mijn Vader werkt tot nu toe en ik werk ook”. De daden in het groot en in 't klein, naar menselijke maatstaf gemeten, zijn de toppen Zijner Goddelijke vingert, die we aanraken. Is dat niet heerlijk en geweldig? Dat kinderen Gods in die aanraking de concrete realiteit Gods ervaren. Te ervaren, dat contact in de schepping en in de historie van wereld en kerk, te ervaren ook in de gang van ons persoonlijk leven? God met ons: Immanuel. Maar dat wil toch niet zeggen, dat de op geweldige distantie boven de schepping staande God zich encanalleert met het geschapene? Elke gedachte daaraan vertroebelt de verhouding. En dat is zonde. Laten Gods kinderen ook met betrekking tot deze geestelijke realiteit nuchter en schriftuurlijk blijven of worden. Ik heb reeds gezegd, dat het asceet-type, het kluisenaarstype vreemd is aan de Bijbel. (Enkele uitzonderingen in verband met bijzondere roeping). Het verlangen naar een dergelijke hypothetische gemeenschap, is waan, en de afzondering in kluis en grot tot autosuggestieve zelfconcentratie, is heelemaal niet overeenkomstig Gods Woord. En dus schadelijk. Hier zou een beroep gedaan kunnen worden op de ervaring van de geloovigen, die leven bij het licht van Gods Woord. Waren de heerlijke oogenblikken en tijden, de hoogtepunten van hun leven niet die, waarin zij de realiteit van hun God diep in de persoonlijke ziels-existentie gevoelden? Er kunnen geweldig heerlijke dingen gebeuren, dingen die den armen pauper overzetten in de adelstand, om eens een middeleeuwsch beeld te gebruiken. Stel u voor, dat een muzikaal aangelegd kind van God doof is en zijn muzikale liefhebberijen alleen daarin bestaan moeten, dat hij al maar van het notenschrift rythme, toonafstanden bestudeert enz.; en dat op eenmaal het oogenblik aanbreekt, dat een oorspecialist hem het oor doorboort, waardoor klankenparadijzen voor hem gaan leven, zou dat niet heerlijk zijn?

Of dat een blindgeborene op eenmaal het gezicht erlangt en nu aanschouwen kan al het heerlijke, dat God zijn scheppingskinderen gunt in de realiteiten, die er in ruimte en tijd te genieten zijn, is dat niet heerlijk? Zou er nog rijker levensvervulling mogelijk zijn? Was nu niet elk kind van God vroeger doof, en blind? Werd hem niet op eens of langzamerhand door den Geest in de prediking van Gods Woord en door de studie in de Heilige Schrift het oor doorboord en de oogen verlicht, zoodat hij nu God in de realiteit van Zijn bestaan heeft gezien en nog steeds ziet. Is er meer noodig? Is er nog grooter rijkdom hier? Laat u niet verleiden door éénduidige opvattingen van psalmen en profeten buiten hunne existentiële beschouwd. Ik heb er de indruk niet van, dat de dichters van de oude dag die gemeenschap met God anders verstanden dan in gemeenschap met het volk Gods, op te gaan naar de voorhoven des Heeren, of, denk b.v. aan Ps. 119 in de uren van eenzaamheid zich te zetten tot de studie van Gods werken. Nergens krijgt men uit de Bijbel de indruk, dat dat zoeken en genieten van de gemeenschap met God bestond in zich anti-sociaal afzonderen in het isolement om zonder Gods openbaring in Woord en Schepping zich te verliezen in quasi-invloeiingen, doorvloeiingen en omtrent-vloeiingen van den Geest Gods. Het kan zijn, dat in deze mijne beschouwingen ervaringen uit mijn jeugd mij parten spelen. Mijn jeugd en ook mijn jongelings-jaren brachten mij vaak in aanraking met kringen met een zeer bedenkelijke mystieke instelling. In deze kringen heb ik kennis gemaakt met die ziekelijke concentratie of niet-concentratie van de ziel op eeuwige waarden, buiten de Schrift om. Met „geestelijk leven” zonder daad en activiteit. Wel met geestelijke hoogmoed en jalouzie. Met familiäre aanduidingen van den grooten Schepper: je-jouw enz. in gebed en geestelijke conversatie. Neen, gemeenschap met God bestaat voor mijn besef daarin, dat de ziel in al haar potenties de realiteit van God ervaart, proeft, smaakt, geniet; in de eerste plaats in de gemeenschap met al Zijn volk, als zij gevoerd wordt door de zuivere, brede existentiële prediking van Gods Woord; de realiteit Gods ervaart bij de aanschouwing van al Gods groote werken in de makrokosmos en de mikrokosmos; in de historie enz. Aan iets anders buiten Gods Woord, buiten de gemeenschap met Zijn volk, de van God verordeneerde middelen, is dan geen behoefte. Omdat ik niet geloof aan een gemeenschap met God buiten de van God verordeneerde, concrete, geestelijke realiteiten der Godsopenbaring in Schrift, natuur en kerk, geloof ik ook niet in de realiteit van een geestelijke verlatting. In de ziekelijke sfeer van een buiten-bijbelsche, buiten-kerkelijke auto-suggestie bestaat natuurlijk in een ziekelijke voorstellingenwereld ook een geestelijke verlatting. Maar ik kan deze toestand niet anders qualificeeren dan als een zuiver psychische reactie. Misschien is er ook bij in het spel 't symptoom van een hysterische inslag. Een aan elke vorm van hystericus integreerend kenmerk is dit, dat de hystericus en de hysterica alles om zich zelf, om het eigen-ik concentreert. En daarvan is niet uitgesloten het Opperwezen. Het „lieve Wezen”. Er zijn dan rendez-vous met God. Het „lieve Wezen” komt zeer expresselijk zich een wijle bij de ziel vermenen. Als die auto-suggestie uitgewerkt is, dan ontstaat uit louter psychische reactie een diepe depressie, de geestelijke verlatting. 't Is dan ook zeer natuurlijk, dat men in dergelijke kringen niet weten wil van een gezonde, nuchtere, sobere prediking van Gods Woord. Wat wel bestaat en daar zal ieder geloovige de ervaring van hebben opgedaan, dat is geestelijke dorheid en ingezonkenheid. Misschien komt die zelfs veel voor. En dat zulke toestanden heel lang kunnen duren, is wel een bewijs voor wat ik in het begin van dit artikel opmerkte, hunne spanningloosheid. Gespannen psychische toestanden duren niet lang. In het natuurlijk leven niet. En nog veel minder in het geestelijk leven. In die tijden van verdorring en

inzinking krimpt en verschrompelt bijvoorbeeld ook het gebedsleven. Er is een zekere houding van spanningloze resignatie. Die verband houdt, en dat is zeer natuurlijk, dunkt mij, met de verhouding tegenover factoren in het zieleleven, die het geestelijke leven schade doen. Het remloos laten afloopen van animale instincties b.v. Inplaats van een wilskrachtige kamp er tegen. Ieder mensch heeft zijn eigen boezemzonde. Nu is er een spreekwoord, dat zegt: Je kunt wel dansen, al is het niet met de bruid. Maar in het persoonlijk leven ook van het kind van God, danst de bruidegom bijna uitsluitend met de bruid. Andere zonden zijn er ook wel, maar ze fungeeren als muurbloemetjes. Nu, dat dansen met de bruid is gevaarlijk spel. Een gevoel van zelfgenoegzaamheid, van zekere heiligheid zelfs, geboren uit het besef van de betrekkelijke gemakkelijheid, waarmee men aan de omtrek liggende zonden bestrijdt en overwint, kan gepaard gaan met een voor Gods oog schandelijk boeleeren met zijn boezemzonde. Die liefelijkheid kan liggen in de erotische sfeer (David). Ze kan liggen in de egocentrische sfeer (hoogmoed). Ze kan liggen in de economische sfeer (geldzucht). Ze kan liggen in de sociale sfeer en waarin al niet. Die zonde overwinnen gelukt slechts weinigen, doch de spanning van het geloofsleven en geestelijke daden-leven hangt ten nauwste samen met de spanning, die de strijd tegen de boezemzonde heeft. Verslapt het qui vive, verslapt het gebed daartegen, dan valt men in een diepe put van inzinking en geestelijke dorheid, die natuurlijk best gepaard kan gaan met trouwe formalistische betrachtting van zijn godsdienstplichten, als ik dit nu roomsch-katholiek uitdrukken mag. Door Gods genade geraken we daar wel weer uit, maar de periode kan lang duren. Ook in die periode is er wel genade, wel geestelijk leven, maar het schijnt te oxydeeren met ons animale instinct. En door die oxydatie is de genade gebonden en niet vrij. Ze verliest haar stimulance tot geestelijke arbeid en vrijheid. De Heere heeft natuurlijk duizend wegen om de ziel een proces te doen ondergaan, waardoor dat noodlottig oxydatieproces wordt ontbonden en de genade weer vrij komt. Maar u zult me toch moeten toegeven, dat „geestelijke verlatting”, neem aan dat ze bestaat, absoluut niets te maken heeft met deze toestand. Want er ontbreekt de psychische, geestelijke spanning. Waarvan de klachten van de psalmdichters en de profeten en andere Bijbelheiligen vol zijn.

Er is natuurlijk nog veel meer te zeggen in verband met de, laat ik zeggen, inwendige oorzaken van ingezonken geestelijke toestanden in 't zieleleven. En de Heere, die alles, alles weet, oordeelt een rechtvaardig oordeel. Wat wij menschen niet kunnen, omdat wij niet alles weten. En vaak heel weinig weten. Er zijn rijke kinderen van God. Rijk in geestelijk opzicht. En er zijn arme kinderen van God. Er zijn rijk ontwikkelde, fijn begaafde kinderen Gods, met een heerlijk warm gemoedsleven, met een krachtige wil en er zijn in hetzelfde Koninkrijk Gods burgers van zeer gewone en minder dan gewoon geestelijk bestek. We zijn allen kinderen van onze ouders, van onze grootouders, van onze over-grootouders. Schakels in een lange keten. We zijn allen erfelijk belast. Een druppel genade doet het eene menschenkind zich rijk ontplooiën in 't Koninkrijk Gods. En een beker van genade verheft den ander haast niet boven het betrekkelijk lage peil, waarop zijn geestelijk leven staat. Wie zal zeggen, waarmee dat alles samenhangt?

Natuurlijk hangt de welvaart van het geestelijk leven ook samen met uitwendige factoren. B.v. met de wijze waarop Gods Woord gebracht wordt. Die kan rijk maar ook armelijk zijn. Ligt die prediking van Gods Woord uitsluitend in het logische vlak? Het Woord God is zoowat enkel historie. Nergens is het (met inbegrip van de apostolische brieven) een structuur van begrippen-opbouw in wetenschappelijke zin. De theologie, zooals die in de tijd der kerkvaders en in de middeleeuwen ontstaan is en later door de

reformatoren gezuiverd van dwaling, is zeker onder de leiding van den Heiligen Geest uit de verstanden van Godgeleerde onderzoekers in de strijd der meeningen ontstaan. Ontstaan uit besluiten, dogmatische beslissingen van conciliën en synoden. En daarom hoog te waardeeren. Maar ... als wetenschap. En als zodanig blijve ze ook in de studeerkamer. In de pastorale keukens der predikanten. „Geen dogmatiek op de kansel“ heeft Prof. Hepp ergens geschreven. De prediking van Gods Woord komt tot den mensch. Voor hem is ze bestemd. Voor de geesten en de zielen der menschen. En daarom moet die prediking van Gods Woord ook menschkundig gebracht worden. De Bijbel is geen boek van systematische wetenschap, van theologie. Theologie is geboren uit de in den menschelijken geest aangeboren dorst naar kennis en de eigenaardige eigenschap van den menschelijken geest om alles te ordenen en te systematiseren. Daaruit is de dogmatiek geboren. En ze heeft groote waarde. Voor de vakgeleerden in de eerste plaats. Maar het is mijn bescheiden meening, dat die wetenschap niet gepopulariseerd moet worden. Evenmin als elke andere wetenschap. En allermint op de kansel. Daar is slechts plaats voor de verkondiging van Gods Woord. Wetenschap voedt heel weinig op. Ze wekt geen geestelijke verwondering en ontroering. Geeft natuurlijk aan intellectueel aangelegde geesten intellectueel genot. 't Is een bekend verschijnsel, dat bij de aanwezigheid van een behoorlijk afgerond kwantum dogmatische kennis het geestelijk peil der zielen heel laag kan blijven. Anders zouden de predikanten de vroomste menschen zijn. En, wat is het dan toch nog een schijntje bij den doorsnee-kerkganger, die er prat op gaat, dogmatisch onderlegd te zijn, als geëens in de gelegenheid geweest zijn een blik te slaan in de ontzagelijke omvang van die dogmatische wetenschap. Wat is het dan ook maar een vingerhoedje vol. Wat is er veel kennis en ontwikkeling voor noodig en vooral universitaire leiding, om werkelijk het belangrijkste te weten te komen. De geschiedenis van de Vaderlandsche kerk heeft iets droefs geleerd. In het aldus genoemde gouden tijdperk van nationale welvaart bloeide ook de gereformeerde dogmatiek op. Er werd in die tijd dogmatisch gepreekt, en de preeken werden met veel Latijn doorspekt. En kunt u nu zeggen, dat het innige, praktische geloof op hoog peil stond? Is ons volk ondanks de dogmatische „scholing“ niet langzamerhand rijp geworden voor de verzakking en de inzinking? Eenige sectarische groepen daargelaten heeft de Vaderlandsche Gereformeerde kerk zich angstvallig vrij gehouden van afwijkingen in de leer. Een bewijs dus, dat een dogmatische prediking het op den duur ook niet doet.

Natuurlijk moet de prediking geschieden van uit gezichtshoeken, vanaf goede schriftuurlijke standpunten, vanaf oriënterende hoogtepunten, maar verder geloof ik, dat de waarde van de gepopulariseerde dogmatische wetenschap voor het praktische geloofsleven overschat wordt. Om eens een plastisch voorbeeld te gebruiken, dat wellicht toespreekt: Als ik Gods Woord vergelijken wil met het geweldige orgel uit een cathedraal, dan is het zeer goed en nuttig te weten, hoe het in elkaar zit, vooral voor orgeltechnici. Maar op de Sabbath, als de kinderen Gods samenstroomden, dan neme de organist plaats achter het klavier. En als het dan gaat leven daar in 't instrument, dan trilt alles wat aan geestelijke muzikaliteit in de ziel zit mee.

Een oorzaak van geestelijke inzinking en verdorring van het geloofsleven kan gelegen zijn in het feit, dat het gemeenschapsleven niet bloeit. Verflenst die categorie, dan zinkt ook het personale geestesleven in. En daarbij reflecteer ik op wat in het begin van dit opstel werd gezegd. De mensch is geen individu. Een geïsoleerde ik. Personen heeft God geschapen. Dat heeft God zoo beschikt. En de sociale wij-categorie heeft God ook verordeneerd als vorm voor het leven der geloovigen. Ze leven en tieren in gemeenschap. Die wij-categorie heeft juist in het Koninkrijk Gods hoogere spanning en levendiger intensiteit. We zijn als menschen reeds, maar vooral als geloovigen op elkander aangelegd. Die uit het gemeenschapsleven uitgewipte Sioniet, die daar zijn dorst naar God uitloeft, bidt niet om de gemeenschap met God daar in zijn eenzaamheid. Met haar rijke vertroosting. Gemeenschap met God wordt genoten vooral in de sfeer van de gemeenschap. God genieten we samen. We hebben samen gezondigd en samen derven we de heerlijkheid Gods. We hebben gezondigd in de wij-categorie; maar we worden door Gods groote erbarming ook weer samen zalig.

God is vrij en staat boven Zijn ordinantiën, maar wij zijn er aan gebonden voor de welvaart van ons geestelijk leven. 't Is echt psychologisch te verklaren, dat verlangen der geloovigen om in gemeenschap met elkaar de goederen des heils te genieten. 't Is een instinctie, veredeld en geheiligd. 't Is de liefde-categorie. Zonder sentimentaliteit. Ik denk hier aan Elia. Als hij een individu was geweest, en geen gemeenschaps-mensch, dan zou hij in de woestijn het bijltje er niet bij-neer hebben gelegd. „Ik ben maar alleen overgebleven“.

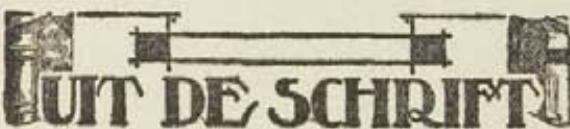
Daar zit zeker wel meer in, maar er zit ook in dat zielige, dat echt menschelijk instinctieve. Hij had toch zijn God, zou men zoo zeggen. Zeker, de veer van zijn levensdrang zat vanwege zijn profetische taak omlaaggedrukt, maar nauwelijks gevoelde hij zich van onder de spanning der roeping uit, of de instinctie van zijn mensch-natuur, die door zijn kindzijn van God en door zijn profetische roeping niet is gedenuceerd, springt omhoog en eischt haar rechten: „Ik ben maar alleen“. In het rijk van God is niemand alleen. Absoluut alleen is de Heiland geweest. En wat een angst! Wat een ellende dan ook, als dat gemeenschapsleven in Gods kerk, in haar institutionele bestaansvorm kwijnt. 't Is geen zeldzaamheid, dat een kind van God, die in een zekere periode van zijn leven dat gemeenschapsleven rijk genoot en daarna door allerlei noodlotige omstandigheden uit die gemeenschap werd geïsoleerd, het fatale gevolg daarvan ondervond in zijn geestelijk leven. Er is dan wel de resignatie, het onderworpen zijn. Maar de gouden eeuw is voor dat geestelijk leven door dat derven van het onmisbare soms voor goed voorbij.

Een andere oorzaak uit de zeer vele, waardoor een periode van geestelijke dorheid kan intreden, is sociale verkommering, zoo goed als sociale weelde. Hier komt aan de dag het mysterieuze verband tusschen de stoffelijke en geestelijke zijde van het menschelijk bestaan. Beide zijn realiteiten, die onlosmakelijk in elkaar ingesnoerd zitten. En ook deze scheppingsordinantie wordt door de overplaatsing in het Koninkrijk der hemelen niet geëlimineerd.

Aan het einde gekomen van mijn opstel, moet ik opmerken, dat slechts enkele aantekeningen zijn uitgewerkt. Er zou natuurlijk veel meer van te zeggen zijn. Maar ik hoop, dat ik de aandacht gevestigd heb op het niet minst belangrijke.

A.

J. v. D.

Theologische aberratie.

De vrouw zeide tot Hem: „Heere, ik zie, dat Gij een Profeet zijt: Onze vaders hebben op dezen berg aanbeden, en gijlieden zegt dat te Jeruzalem de plaats is, waar men moet aanbidden“.

Joh. 4:19, 20.

Er is iets verheugends in dit woord van de Samaritaansche vrouw. In den loop van het gesprek begint ze als van verre iets te vermoeden van wat deze vreemdeling is, die haar een dronk water vroeg. Verrast komt ze tot de erkenning, dat Hij een profeet is.

En aanstonds trekt ze, in de wetenschap, dat met profeten moet worden gerekend, een conclusie, en brengt haastig de oude kwestie naar voren, tusschen Jood en Samaritaan eeuwen een punt van fel theologisch debat: of men moet aanbidden op den Gerizim, waar in vroeger tijd de Samaritaansche Tempel heeft gestaan, of in den Tempel der Joden te Jeruzalem.

Zeker, er is iets verheugends in, dat deze waterdraagster Jezus begint te erkennen als profeet. En we beginnen voor haar zooiets als sympathie te voelen.

In Judea kwam reeds de botte weigering en openbaarde zich de groeiende vijandschap. Slechts een enkele kwam, en dan nog wel midden in den nacht, tot Jezus. Maar deze vrouw in Samaria erkent Hem reeds als profeet.

En, dat niet alleen, ze is ook theologisch geïnteresseerd. Ze neemt niet voor kennisgeving aan, dat daar een profeet voor haar staat, o neen. Onmiddellijk heeft ze een belangstellende vraag: waar men aanbidden moet.

Is er niet groote reden, ook voor den Heiland zelf, om te danken voor het woord van die vrouw met haar erkenning en met haar vraag?

* * *

En toch — er hapert iets.

Want immers, de Heere is bezig, met haar te spreken, niet over theologische kwesties in het algemeen, hoe belangrijk ook. Maar Hij spreekt met haar over haar verleden, haar ziel, haar schuld: ge hebt vijf mannen gehad, en die ge nu hebt, is uw man niet!

Dat was de klopp op de deur van een schuldige ziel, die nog niet recht stond voor God.

Dat was de hamerslag op het geweten, die het verbrijzelen moest en die een boeteling diep in het stof gebogen voor God moest doen uitroepen: Gena, o God, gena!

Zóó is het woord van Jezus tot de vrouw geweest — en Hij wacht, Hij, die aan de deur staat, en klopt.

En het antwoord? Heere, ik zie, dat Gij een profeet zijt. Ja, dat begin is goed. Zet die vrouw inderdaad de voeten op het pad naar Gods troon om zich daar neer te werpen en te wachten, dat Hij haar genadig zij?

Heere, ik zie, dat Gij een profeet zijt... onze vaders hebben hier aanbeden, en gijlieden doet het in Jeruzalem. Ik zie, dat Gij een profeet zijt — en dan komt niet de snik uit een gebogen en gebroken hart, o neen, de vraag aan dezen profeet, wie het in de veele tusschen Samaritaan en Jood wel bij het rechte eind heeft!

Ja, de vrouw blijkt theologisch geïnteresseerd, maar haar opmerking toont, dat haar ziel nog niet terecht gekomen is. Dat haar voet nog niet staat op het pad naar den genadetroon om daar in het stof gebogen boeteling te zijn.

Na de juiste opmerking, in vers 19 opgeteekend, slaat ze in haar tweede woord een zijpad in.

Hadt ge er bijgestaan, ge hadt haar misschien iets toegeroepen, om het toch anders te doen. Het is nu, zondares, de tijd niet en de plaats niet voor uw ziel, om kwesties, hoe belangrijk ook op zichzelf, op te werpen. De profeet is daar als man van God, aan wien ge moet vragen, wat er te doen staat om te ontvlieden den toorn van God. Maar als de vrouw dan gaat spreken over een theologisch geschilpunt, eeuwen reeds oud, dan slaat ze een zijweg in. En die voert niet tot het doel, noodzakelijk voor haar leven en behoud, maar leidt haar van Jezus af en van den rechten weg tot behoud.

Theologisch slaat die vrouw een dwaalweg in. Haar erkenning is goed, maar haar vraag, daaraan vastgeknoopt, is een theologische afdwaling.

Men zegt, dat dominees soms verkeerde toepassing maken — maar deze vrouw doet het eveneens. Theologische aberratie van Jezus, die met uitgestrekte vinger naar de knielbank der boete wijst, naar den doolweg, voor haar en daar een doolweg der theologische bespiegeling van kwesties-in-het-algemeen.

Men verschilt onder de exegeten over de vraag, of de vrouw dat bewust en bedoeld heeft gedaan of niet. Het deed er op dit oogenblik weinig aan toe of af. In alle geval is ze, bewust of niet, afgedwaald van het juiste spoor.

* * *

Het Woord van God verhaalt hier, en waar-schuwt hier.

Want immers al wat geschreven is, is tot onze leerling geschreven.

Er zijn menschen, zielen, die afdwalen. O, ik bedoel nu niet die menschen, die God openlijk den rug toekeren en tot Hem zeggen: „Wijk van ons, want wij hebben aan de kennis van Uw wegen geen lust“. Daar zijn ze, die afdwalen, ja.

Maar ze zijn ook onder hen, die aan de voeten van Jezus neerzitten juist als die vrouw bij Sichar. Menschen, die lezen en bidden en zingen hun psalmen en geestelijke liederen. Die ter kerk gaan en de radio aanzetten voor een preek bij ontbreken van de mogelijkheid van ter kerk te gaan, of van de mogelijkheid om in hun kerk een dominee te hooren, die de moeite van het komen waard is.

Afdwalingen ook bij kerksche menschen.

Die menschen maken bij het lezen van het Woord en bij het hooren ervan en in hun gesprekken over Woord en Kerk de juiste opmerking, in allerlei toonaard gezegd: Heere, ik zie, dat Gij een profeet zijt.

En toch... mogelijk is er een theologische afdwaling.

Want, dat Woord is zoo persoonlijk. Het spreekt zoo op den man af van zonde en genade, van rechtvaardigmaking en heiligmaking, van belofte en roeping, van het leven op de beloften en het leven naar het program van den Heiligen Doop.

Maar, zie maar rond onder sommige van uw kennissen, of misschien behoeft ge niet op stap te gaan buiten de deur van uw ziel... daar is de afdwaling.

Na de preek het theologisch debat over een aangeroerde kwestie... en de eigen ziel werd vergeten.

Op het huisbezoek het handig aangrijpen van een uitstekend puntje in het gesprek om dat gesprek even een andere richting te geven, van de ziel weg, waar ze zoo benauwend dichtbij al begonnen te komen.

Bij de Schriftlektuur in de eenzaamheid of aan tafel even een algemeene opmerking van neutralen aard.

Bij het donderen van Gods oordeelen geweldige dingen zien in Rusland en Duitschland.

En — de ziel, waaraan de God der genade klopt, en waaraan een Man te wachten en te luisteren staat, dwaalde af. En teleurgesteld gaat de kloppende weg.

Of, misschien klopt Hij nog luider. Zooals Hij bij de Samaritaansche deed.

Merk op, mijn ziel, wat antwoord God u geeft. In uw nood en uw schuld moet ge niet debatteren met Hem over theologisch interessante en de bespreking vrugende dingen, maar moet de knie gebogen zijn.

Aan de deur van den mensch wacht Hij, nog.

C. B.

Zooals ree eerste plaats tuur, waarn zij (b.v. in „zelf als offic de aansluiting wezig is.

Het zou aanbeveling exposé gave verband te ons echter I waarschuijlij zeer vermoe uiteenzetting opmerking, die (overiger wing, waari genoemd wa den één dit, De een noes het op-zicht- ander gebru objektiève ie wereld, zooz inhoud van dingen, de schijnselen, gen, verschij van de obje de absolute zijn duizend Men voel schoen wri Scheppep „idee“ tot dende werk wordt ook baring, zo ouds heeft kend. Want het „God s door het: „I lijke God ó Zijn Woo schepsel en aan „den G aard“, en n geschapen l een „eigen Woord der scheppende treedt de a likende“ in voor onze o Deze filoz in „konkre menige uits B. haar „lu Wat zou uitspraak al een min e verwerke algemeen (III, 7). Hic Er is een waar, hoog staat is „al haar kenne staat in b idee nu ver den russie den japans staat is da „geslaagd idee. Rusla mnder goe nen zijn, v staat van e zeer goed g Maar goe zijn, er is de eene sta verwerkelij

Op deze i „ethiek“ geg „elke nat mogelijk antwoor.

Men moe vragen, hoe vragen, wel bepaalde n maatslav abstracte „den. We z

we, op zoe ding aan d zullen moe een of ande zal moeten